

Cite: Otkydach, M. V. (2020). Asymmetric of the characteristics of “decent work” within the aspects of regional human development. *Demography and Social Economy*, 4 (42), 106-119. doi: <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.106>

<https://doi.org/10.15407/dse2020.04.106>

УДК 314.04:332.135

JEL CLASSIFICATION: B 49, C 43, J 19.

М. В. ОТКИДАЧ, головний економіст

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України

01032, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: m.otkydach@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7665-7979

АСИМЕТРИЧНІСТЬ ХАРАКТЕРИСТИК «ГІДНОЇ ПРАЦІ» В АСПЕКТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Автором розроблено і апробовано методологію вимірювання асиметрії для аспектів людського розвитку та проведено розрахунки коефіцієнтів асиметрії за аспектом «гідна праця». У статті здійснено аналіз проявів асиметрії у регіонах-лідерах та регіонах із низькими значеннями субіндексу, наведено візуалізацію отриманих даних шляхом графічного представлення асиметрії відносно ідеально симетричної ситуації, згруповано регіони за значеннями коефіцієнтів асиметрії. Визначено основні характеристики, що провокують асиметрію у регіонах, та характер їх впливу на людський розвиток. У матричній формі подано результати розподілу регіонів за рівнем розвитку гідної праці та ступенем асиметрії компонента «гідна праця». На основі проведеного аналізу встановлено існування значного позитивного зв'язку між показником асиметрії та субіндексними значеннями аспекту «гідної праці» та виявлено, що низька асиметрія не супроводжується позитивними досягненнями.

На сьогодні у контексті вивчення людського розвитку особливої актуальності набувають проблеми регіональних особливостей розвитку. Особливий інтерес становлять дослідження субіндексних значень аспектів людського розвитку, які дають змогу встановити чинники та специфічні проблеми для окремих регіонів країни. Ідеєю щодо подальшого поглиблення подібних досліджень є вимірювання асиметрій компонентів людського розвитку. Ця ідея була реалізована автором у наукових проектах Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України (2016—2019 рр).

Отже, метою даної статті є представлення результатів вимірювання асиметрії складових «гідної праці» в індексній моделі регіонального людського розвитку. Метода-

ми дослідження є: метод логічного аналізу, узагальнення та аналогії; статистичного аналізу даних; графічний метод; метод економіко-математичного моделювання. Методологічним підґрунтям дослідження постали сучасні розвідки людського розвитку. Новизна роботи полягає у реалізації нової дослідницької ідеї щодо використання коефіцієнтів асиметрії для дослідження компонента «гідної праці» в індексній моделі регіонального людського розвитку.

Ключові слова: асиметрія, гідна праця, людський розвиток, індекс людського розвитку, субіндекси.

Постановка проблеми та актуальність. Гідна праця є ключовим компонентом політики розвитку та однією із цілей національної політики уряду. Міжнародна організація праці (МОП) головною метою діяльності декларує сприяння можливості отримання жінками й чоловіками гідної та продуктивної роботи в умовах свободи, справедливості, безпеки та людської гідності. А до основних завдань МОП належать створення можливостей для гідної зайнятості, посилення соціального захисту і зміцнення соціального діалогу [1]. Також гідна праця є одним із основних напрямів досліджень людського розвитку, без якого неможливо сформулювати уявлення про реальний стан та комплексний аналіз динаміки змін людського розвитку в країні чи регіоні. Своєю чергою, державна політика на ринку праці виступає інструментом прямого впливу на стан людського розвитку і її заходи мають ґрунтуватись на даних компетентних досліджень. Саме тому виникає необхідність удосконалення методології досліджень наявної ситуації та процесів на ринку праці. Одним зі шляхів такого удосконалення може стати розробка методики дослідження асиметричності компонентів гідної праці в індексній моделі регіонального людського розвитку шляхом застосування коефіцієнтів асиметрії. Це дасть змогу глибше проаналізувати диспропорції на ринку праці регіонів України та з'ясувати основні чинники їх формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття асиметрії для дослідження українського ринку праці використовують доволі часто, її аналізують як повну протилежність поняттю симетрії. В такому ракурсі досліджень асиметрію розглядають паралельно з такими явищами, як нерівномірність, нерівність розподілу індексних значень.

У переважній більшості джерел, коли автори використовують поняття асиметрії у загальнонауковому розумінні, вони не дотримують принципу системної нейтральності. Як правило, це виражено у наповненні поняття асиметрії виразною негативною оцінкою: асиметрія — це виключно небажана та деструктивна нерівноважність [2; 3], розбалансованість [4; 5], диспропорційність [6] ринку праці загалом, або будь-якої її складової чи ознаки зокрема (вікової, гендерної, професійно-кваліфікаційної тощо).

Дослідники неокласичного ринку: Дж. Стигліц (J. Stiglitz), Дж. Стиглер (G. Stigler), М. Спенс (M. Spence), К. Єрроу (K. Arrow) використовують

мікроекономічний підхід до вивчення асиметрії та виділяють інформаційну асиметрію як явище «провалів» функціонування ринку праці. Вони розглядають поняття асиметрії, розцінюючи її як проблему, тобто порушення певної нормальності функціонування ринку праці загалом чи його складових.

Відомий угорський економіст академік Т. Сентес (T. Szentes) в своїй роботі [7] підкреслює, що однією з головних перешкод на шляху до усунення депривації, фрагментації та маргіналізації сучасного світу служить асиметрична взаємозалежність у відносинах між «центром» і «периферією». Нерівномірна концентрація капіталу в різних регіонах, регіональна асиметрія інвестиційних потоків, асиметричність у передачі та використанні технологій, інформаційних потоках, асиметричність внаслідок міграції праці — учений розглядає як елементи асиметричної взаємозалежності розвинених країн і країн, що розвиваються.

А. М. Колот (A. Kolot) у своїх працях [8; 9] виділяє такі форми асиметрії соціально-трудова відносин: інституціональну, економічну, соціальну, інформаційну. У контексті аналізу цілей сталого людського розвитку більш детально слід звернути увагу на соціальну форму асиметрії, до неї автор зараховує: нерівність соціального стану, поглиблення розшарування за рівнем доходів і статків, нерівність доступу до соціальних благ, зростання відмінностей у якості життя, порушення принципу соціальної відповідальності. Всі ці аспекти життєдіяльності людини є пріоритетними у дослідженнях людського розвитку та гідної праці як однієї з його складових [10].

Новизна роботи полягає в обґрунтуванні застосування методичного підходу щодо використання коефіцієнтів асиметрії для дослідження компонента гідної праці в індексній моделі регіонального людського розвитку.

Мета статті. Представлення методичних підходів та результатів вимірювання та аналізу асиметрії компонентів гідної праці в індексній моделі регіонального людського розвитку. Вимірювання зазначеної асиметрії здійснено на основі спеціально розробленого показника — коефіцієнта асиметрії.

Методи дослідження. Метод логічного аналізу, узагальнення та аналогії; статистичного аналізу даних, графічний метод, метод економіко-математичного моделювання. Методологічним підґрунтям представленого дослідження постали сучасні розвідки людського розвитку, зокрема, й вітчизняних науковців. Так, під керівництвом Е. М. Лібанової (E. Libanova) у 2001 р. була розроблена, а у 2012 р. — удосконалена методика розрахунку індексу регіонального людського розвитку¹. Над методологічними про-

¹ http://www.idss.org.ua/arhiv/Metodika_RLR.zip

блемами та напрямками удосконалення методики працювали О. В. Макарова (O. Makarova) та О. М. Гладун (O. Hladun) [11, 12]. Питання ринку праці України, ризики на ринку праці та вивчення гідної праці в контексті сталого людського розвитку досліджують О. І. Цимбал (O. Tymbal) та О. М. Ярош (O. Yarosh) [13]. Крім того, групою дослідників відділу досліджень людського розвитку Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України було розроблено методичні підходи до визначення асиметрії людського розвитку у регіонах України (науковий проект «Оцінювання сучасних ризиків людського розвитку України», 2016—2019). Автору статті належить методична розробка щодо дослідження асиметрії ринку праці за допомогою застосування коефіцієнта асиметрії в індексній моделі (науковий проект «Глобальні передумови асиметрії українського ринку праці», 2019).

Виклад основного матеріалу. Характеристики гідної праці формують один із шести аспектів регіонального людського розвитку, що вимірюється за допомогою побудови індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР). Стан гідної праці, відповідно до методики вимірювання регіонального людського розвитку, оцінюють за допомогою таких показників [10]:

1. Рівень зайнятості населення (частка зайнятих серед населення 18—65 років);
2. Рівень безробіття (частка безробітних серед населення 18—65 років);
3. Частка працівників, які отримують зарплату менше 1,5 прожиткових мінімумів;
4. Частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам;
5. Співвідношення середньої заробітної плати до мінімальної;
6. Рівень охоплення соціальним страхуванням (частка застрахованих осіб у зайнятому населенні).

«Ідеальний» стан гідної праці у регіоні можна уявити як досягнення визначених при розробці методики цільових значень показників і дотримання повної симетричності всіх його характеристик. Проте реальний стан розвитку гідної праці у регіонах України не є ідеальним. Так, багато областей мають спільні, подібні характеристики розвитку, водночас, і свої відмінності, свою унікальність розвитку ринку праці в Україні. Для оцінки специфіки розвитку регіонів було запропоновано використання коефіцієнта асиметрії.

Фактично, відхилення показників від цільових значень, визначених методикою ІРЛР, від «ідеального значення», у регіонах характеризують різні величини, формуючи певну асиметрію його характеристик. Вивчення ступеня асиметрій, їх динаміки, а також взаємозв'язків з іншими характеристиками людського розвитку дасть можливість поглибити знання про закономірності розвитку регіональних ринків праці.

Для вимірювання нерівномірності розвитку значень гідної праці для певного регіону пропонуємо використати коефіцієнт асиметрії (K_p , що розраховано за формулою (1)²:

$$K_t = \frac{1}{30} \sum_{i=1}^6 \sum_{j=1}^6 \left(\frac{a_i}{a_j} + \frac{a_j}{a_i} \right), \quad i > j, \quad (1)$$

де K_t — коефіцієнт асиметрії для t — регіону; a_i — нормовані значення показників гідної праці у певному регіоні ($i = 1, 2, 3, 4, 5, 6$); a_1 — «Рівень зайнятості населення (частка зайнятих серед населення 18—65 років)»; a_2 — «Рівень безробіття (частка безробітних серед населення 18—65 років)»; a_3 — «Частка працівників, які отримують зарплату менше 1,5 прожиткових мінімумів»; a_4 — «Частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам»; a_5 — «Співвідношення середньої заробітної плати до мінімальної»; a_6 — «Рівень охоплення соціальним страхуванням (частка застрахованих осіб у зайнятому населенні)».

Таблиця 1. Значення коефіцієнтів асиметрії гідної праці у 2014 — 2017 рр. за регіонами України³

Регіон (область)	2014	2015	2016	2017	Регіон (область)	2014	2015	2016	2017
Вінницька	1,025	1,034	1,037	1,029	Полтавська	1,069	1,042	1,051	1,074
Волинська	1,050	1,033	1,029	1,024	Рівненська	1,078	1,064	1,078	1,074
Дніпропетровська	1,200	1,140	1,140	1,189	Сумська	1,045	1,032	1,029	1,038
Житомирська	1,027	1,025	1,044	1,033	Тернопільська	1,031	1,028	1,031	1,034
Закарпатська	1,159	1,083	1,096	1,265	Харківська	1,052	1,049	1,043	1,101
Запорізька	1,128	1,118	1,116	1,116	Херсонська	1,047	1,099	1,091	1,063
Івано-Франківська	1,072	1,062	1,069	1,069	Хмельницька	1,055	1,050	1,032	1,054
Київська	1,038	1,038	1,036	1,082	Черкаська	1,027	1,053	1,054	1,039
Кіровоградська	1,021	1,029	1,021	1,018	Чернівецька	1,120	1,080	1,078	1,128
Львівська	1,039	1,032	1,036	1,074	Чернігівська	1,019	1,021	1,012	1,017
Миколаївська	1,053	1,047	1,050	1,047	Україна	1,086	1,049	1,051	1,066
Одеська	1,059	1,063	1,063	1,067					

Джерело: розраховано автором на основі значень ІРЛР [14].

² Формулу розроблено фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України (В. Саріогло, М. Откидач) та вперше використано у науковому проєкті «Оцінювання сучасних ризиків людського розвитку України» (2016—2018).

³ Розрахунки здійснено без урахування АР Крим та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

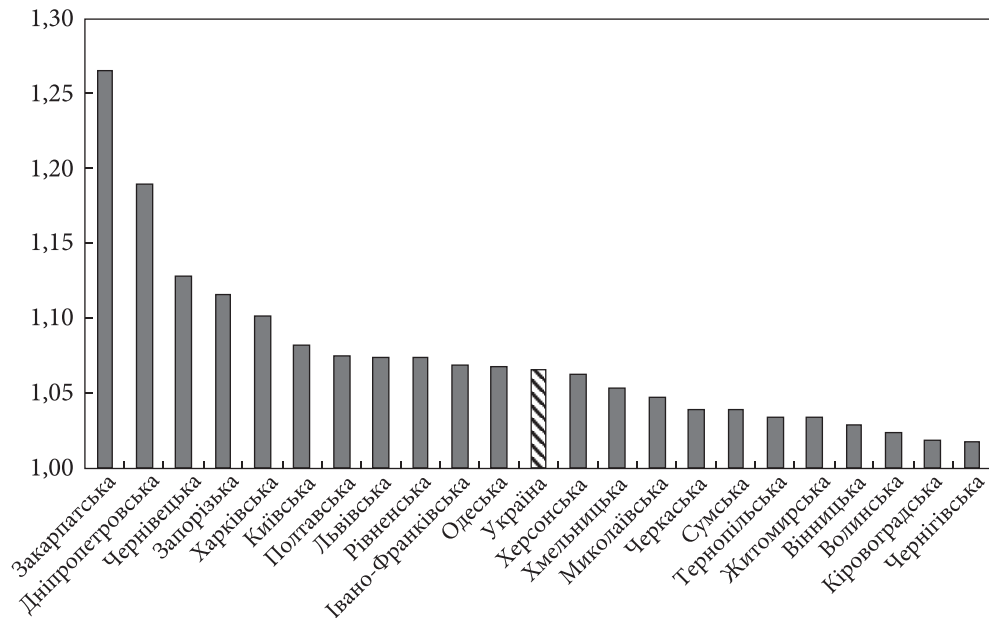

Рис. 1. Розподіл регіонів України за значеннями коефіцієнта асиметрії гідної праці у 2017 р.

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі значень ІРЛР [14].

Якщо значення коефіцієнта дорівнює «1» — спостерігається повна симетрія розвитку за всіма визначеними методикою компонентами гідної праці. Чим більшу відстань від «1» має значення, тим вищою є асиметричність розвитку.

У таблиці 1 наведено розрахунки коефіцієнтів асиметрії гідної праці у регіонах України за період з 2014 до 2017 рр.

Аналізуючи отримані результати, можна говорити про асиметричність показників гідної праці у регіонах України. За даними 2017 р., (рис. 1) найвище значення асиметрії мала Закарпатська область ($K_t = 1,265$), найнижче — Чернігівська ($K_t = 1,017$). У цілому по Україні коефіцієнт дорівнював 1,066.

На рис. 2 проілюстровано асиметрію окремих характеристик гідної праці в цілому по Україні, у Чернігівській області (з найнижчим рівнем асиметрії) та у Закарпатській області (з найвищим рівнем асиметрії). Границі діаграми утворюють шестикутник правильної форми, вершини якого є максимально можливими — цільовими значеннями, що використовуються при розрахунку методики за кожною із характеристик гідної праці. Цей шестикутник правильної форми матиме коефіцієнт асиметрії — 1 (рис. 2).

Слід зауважити, що Чернігівська область із найнижчим значенням коефіцієнта асиметрії серед регіонів України має досить симетричний роз-

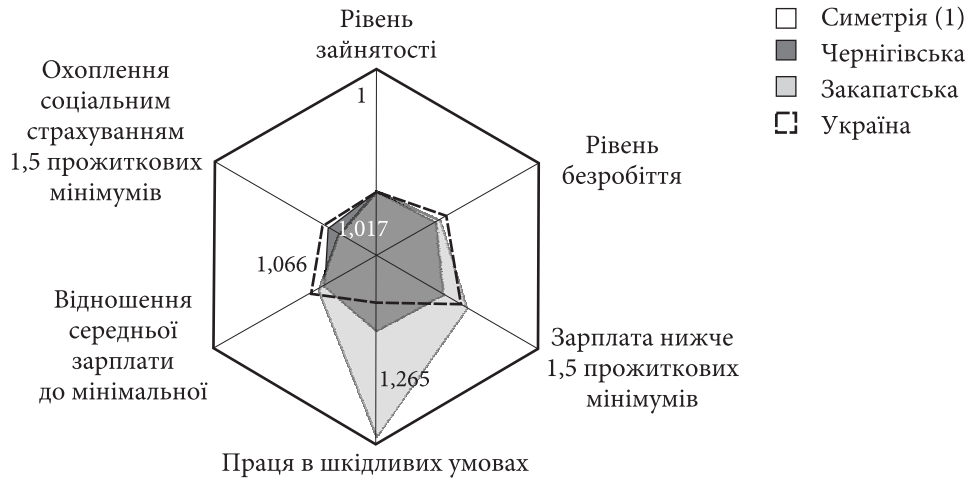

Рис . 2. Асиметричність характеристик гідної праці (Україна, Чернігівська область, Закарпатська область)

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі значень ІРЛР [14].

поділ значень за характеристиками гідної праці. Рис. 2 демонструє стан значень аспекту гідної праці в Чернігівській області, на діаграмі він має вигляд правильного шестикутника. Позиція області далека від лідируючих регіонів — вона посідає лише 15 місце рейтингу за субіндексними значеннями гідної праці у 2017 р. (див. нижче за рис. 3).

При аналізі Закарпатської області, яка має найвище значення коефіцієнта асиметрії серед регіонів України, спостерігаємо протилежне явище — за субіндексними значеннями аспекту «гідної праці» область є лідируючою (посідає перше місце). На рис. 2 можна побачити, що ця область виглядає як неправильний шестикутник, одна з вершин котрого наближена до граничної точки діаграми. Вона відповідає за одну з характеристик аспекту гідної праці — працю в шкідливих умовах. Це означає, що Закарпатська область має дуже низькі значення за показником «Частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам». Такий показник є дестимулятором людського розвитку, а його низькі фактичні значення — позитивним явищем. При розрахунку індексу цей показник має, відповідно, високі субіндексні значення, та у випадку з Закарпатською областю вони дуже наближені до цільових значень, визначених методикою. Графічно це і проілюстровано на рис. 2.

Аналізуючи стан асиметрії аспекту гідної праці України, варто наголосити, що основною характеристикою, яка провокує асиметрію, є високі значення показника праці у шкідливих умовах. Ця характеристика має суттєве відставання від цільових значень порівняно з іншими характеристиками аспекту гідної праці.

Умовно, за рівнем асиметрії характеристик гідної праці, всі регіони України можна поділити на 3 групи: групу з високим рівнем складають Закарпатська, Дніпропетровська, Чернівецька та Харківська області; до групи із середнім рівнем входять Київська, Полтавська, Львівська, Рівненська, Івано-Франківська, Одеська, Херсонська, Хмельницька; група із низьким рівнем охоплює Миколаївську, Черкаську, Сумську, Тернопільську, Житомирську, Вінницьку, Волинську, Кіровоградську, Чернігівську області. Характеристики асиметрії в окремих регіонах подано у таблиці 2.

Водночас зауважимо, що у групі з високим рівнем асиметрії наявні регіони-лідери згідно з методикою ІРЛР. У своєму дослідженні Ю. В. Горемикіна (Y. Goremykina) і Т. М. Калашнікова (T. Kalashnikova) [15] регіонами-лідерами визначають області України, які впродовж періоду дослідження регулярно посідали перші три позиції загальноукраїнського рейтингу за результатами індексної оцінки. Такими регіонами є Харківська, Чернівецька та Закарпатська області.

У таблиці 2 наведено перелік регіонів, що увійшли до груп за розподілом коефіцієнта асиметрії, визначено основні характеристики, які про-

Таблиця 2. Характеристики асиметрії регіональних ринків праці

Значення коефіцієнтів асиметрії та значення субіндексів «гідної праці» за групами областей	Області	Характеристики асиметрії (основні характеристики, що провокують асиметрію)	Характер впливу на людський розвиток
К асиметрії від 1,11 до 1,27 Значна асиметрія Середнє значення субіндексу «гідної праці» 0,54	Закарпатська	Низький показник праці в шкідливих умовах	позитивний
	Дніпропетровська	Високий показник праці в шкідливих умовах	негативний
		Низький показник зарплат нижче 1,5 прожиткових мінімумів	позитивний
	Чернівецька	Низький рівень охоплення соціальним страхуванням	негативний
	Запорізька	Високий показник праці в шкідливих умовах	негативний
Низький показник зарплат нижче 1,5 прожиткових мінімумів		позитивний	
Харківська	Низький показник зарплат нижче 1,5 прожиткових мінімумів	позитивний	
		Низький рівень безробіття	позитивний

Значення коефіцієнтів асиметрії та значення субіндексів «гідної праці» за групами областей	Області	Характеристики асиметрії (основні характеристики, що провокують асиметрію)	Характер впливу на людський розвиток
К асиметрії від 1,05 до 1,10 Помірна асиметрія Середнє значення субіндексу «гідної праці» 0.50	Хмельницька	Низький рівень охоплення соціальним страхуванням	негативний
	Херсонська	Низький рівень охоплення соціальним страхуванням	негативний
	Одеська	Низький рівень охоплення соціальним страхуванням	негативний
	Івано-Франківська	Низький рівень охоплення соціальним страхуванням	негативний
	Рівненська	Низький рівень охоплення соціальним страхуванням	негативний
		Низький показник зарплат нижче 1,5 прожиткових мінімумів	позитивний
	Львівська	Низький рівень охоплення соціальним страхуванням	негативний
	Полтавська	Низький рівень безробіття	позитивний
	Низький показник зарплат нижче 1,5 прожиткових мінімумів	позитивний	
	Київська	Низький рівень безробіття	позитивний
К асиметрії від 1,01 до 1,049 Низька асиметрія Середнє значення субіндексу «гідної праці» 0.47	Чернігівська	Спостерігається відносна симетричність усіх характеристик аспекту гідної праці	
	Кіровоградська		
	Волинська		
	Вінницька		
	Житомирська		
	Тернопільська		
	Сумська		
	Черкаська		
Миколаївська			

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі значень ІРЛР [14].

воюють найбільшу асиметрію за кожним регіоном та представлено середнє значення субіндексу «гідної праці» для кожної групи регіонів.

Субіндексні значення, так само, як індексні, вимірюються від 0 до 1 відповідно за кожним з шести аспектів методики регіонального людського розвитку [10]. Варто підкреслити, що значення тематичних субіндексів

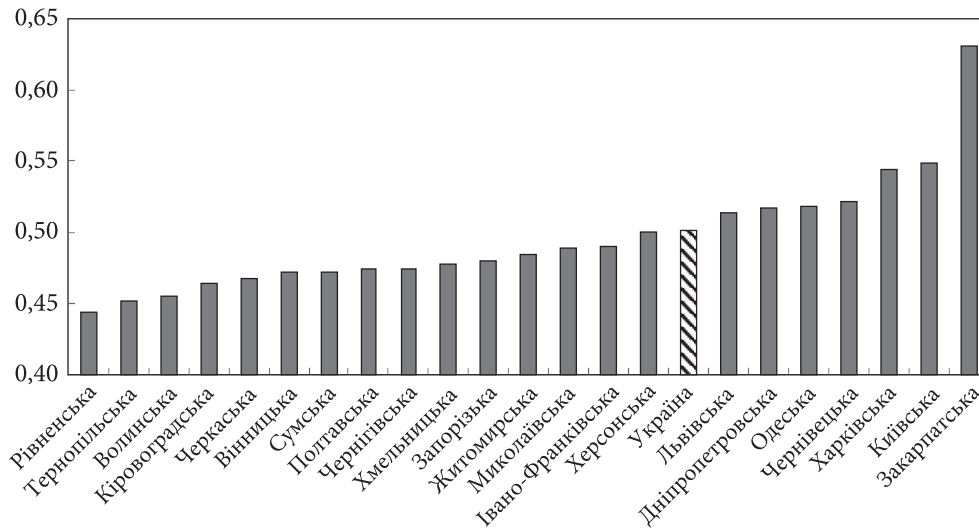

Рис. 3. Субіндексні значення аспекту «гідна праця» за регіонами у 2017 р.
Джерело: побудовано автором на основі значень ІРЛР [14].

дають змогу зрозуміти позитивний або негативний відносний вплив кожного з аспектів на людський розвиток у цілому. Подібним чином можна дослідити вплив кожного із первинних показників на значення кожного з субіндексів і отримати докладну характеристику розглянутих аспектів людського розвитку.

Розглядаючи субіндексні значення регіонів (рис. 3) і порівнюючи їх зі значеннями коефіцієнтів асиметрії, можна помітити, що області, які мають високі значення за субіндексом, входять до групи з високим значенням асиметрії. Це чотири області: Закарпатська, Дніпропетровська, Чернівецька, Харківська, котрі входять до топ-6 лідируючих регіонів у рейтингу за аспектом гідної праці.

Отже, існує значний позитивний зв'язок між показником асиметрії та інтегральним субіндексом «гідної праці» у регіонах. Коефіцієнт кореляції дорівнює 0,8, тобто зростання асиметрії за окремими аспектами ринку праці вочевидь не свідчить про погіршення його загального стану. І навпаки, зменшення асиметрії з високим ступенем імовірності може показувати погіршення ситуації. Це підтверджує і аналіз динаміки показників асиметрії: в областях з порівняно високою асиметрією за період з 2014 до 2017 р. показник асиметрії збільшився на 3 %, із помірною асиметрією — на 1 %, а у групі з відносною симетрією значення всіх параметрів залишився на тому самому рівні.

Матрична форма подання результатів проведених досліджень (рис. 4) дає змогу розбити регіони за двома параметрами: рівень регіональних субіндексних значень «гідної праці» та ступінь асиметрії компонентів гідної праці.

Розподіл регіонів за значеннями субіндексу «гідна праця»

		Високий	Середній	Низький
Розподіл регіонів за значеннями коефіцієнтів асиметрії	Високий	Закарпатська	Дніпропетровська	
	Середній		Чернівецька, Харківська	Запорізька
	Низький		Львівська, Одеська, Київська	Рівненська, Сумська, Тернопільська, Полтавська, Волинська, Чернігівська, Кіровоградська, Хмельницька, Черкаська, Житомирська, Вінницька, Миколаївська, Херсонська, Івано-Франківська

Рис. 4. Матриця розподілу регіонів за значенням субіндексу та значеннями коефіцієнтів асиметрії компонентів гідної праці

Джерело: побудовано автором.

За даними матричного розподілу, найбільшу за чисельністю групу складають області з низькими значеннями субіндексу та низьким рівнем асиметрії. Три області із середнім значенням субіндексу (Львівська, Одеська, Київська) увійшли до групи з низьким рівнем асиметрії, ще дві: Чернівецька та Харківська — до групи із середньою асиметрією. Запорізька область при низьких значеннях субіндексу має середній рівень асиметрії, а Дніпропетровська — високий рівень асиметрії при середніх субіндексних значеннях. Найбільш благополучною виявилась Закарпатська область, яка має високий рівень субіндексу «гідна праця» і при цьому високу асиметрію його компонентів.

Висновки. Дослідження асиметрії компонентів гідної праці у регіонах України та їх співставлення з рівнем регіонального людського розвитку виявило певні закономірності: відсутність регіонів, де спостерігається поєднання високого значення субіндексу та низького рівня асиметрії, а також діаметрально протилежного поєднання — низького значення субіндексу та високого рівня асиметрії. Проведений аналіз дав змогу зробити висновок, що низька асиметрія не завжди супроводжується позитивними досягненнями. Асиметрія корелює із високим рівнем розвитку ринку праці й можливостями людського розвитку, про що свідчить позитивний зв'язок між

показником асиметрії та інтегральним субіндексом «гідної праці» у регіонах. При цьому виділяється велика когорта регіонів із низькими значеннями асиметрії, що доводить рівномірність розвитку характеристик гідної праці. Проте така рівномірність не означає досягнення високих результатів розвитку. Проаналізувавши їх субіндексні значення, що також є невисокими, можна стверджувати: ці регіони перебувають у стані стагнації або у стані деструктивного спокою.

Розроблений автором і використаний у статті методичний підхід до кількісного оцінювання асиметрії регіональних ринків праці в аспекті регіонального людського розвитку, на підставі розрахунку регіонального коефіцієнта асиметрії та його графічного представлення відносно ідеально симетричної ситуації, продемонстрував свою перспективність у контексті вивчення процесів, які відбуваються на ринку праці у регіонах України. Результати застосування цієї методології можуть бути використані при подальших дослідженнях людського розвитку в Україні та упроваджені для визначення асиметрії розвитку інших аспектів методики ІРЛР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма гідної праці МОП для України на 2016—2019 роки URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_470684.pdf (дата звернення: 07.03.2020).
2. Миша В. П. Кадрова політика на підприємстві: проблеми і перспективи. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 6. С. 165—168.
3. Міра В. К. Асиметричність положення суб'єктів ринку праці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 748. С. 327—331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2012_748_48 (дата звернення: 01.03.2020).
4. Близнюк В. В., Юрик Я. І. Асиметричність розвитку промислового сегмента ринку праці України. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 4. С. 65—80. <https://doi.org/10.15407/eip2018.04.065>
5. Іващенко О. В. Гендерна сегрегація чи гендерна асиметрія на ринку праці: теоретичні засади та емпіричні прояви при працевлаштуванні в Україні. *Український соціум*. 2013. № 1. С. 43—62.
6. Шубна О. В. Асиметрія регіональної структури розміщення трудових ресурсів України. *Науковий вісник ДГМА*. Краматорськ: ДДМА, 2011. Вип. № 2 (8Е). С. 443—449.
7. Szentes T. *World Economics 2: The Political Economy of Development Globalization and System Transformation (The Political Economy of Underdevelopment Revisited)*. — Budapest, 2003. P. 101—128.
8. Колот А. М. Асиметрії розвитку соціально-трудової сфери: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Україна: аспекти праці*. 2011. № 8. С. 3—11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2011_8_3 (дата звернення: 20.02.2020).
9. Колот А. М. Асиметрії розвитку соціально-трудової сфери: прояви, причини, передумови подолання. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 6 (132). С. 205—211.
10. Методика вимірювання регіонального людського розвитку. URL: http://www.idss.org.ua/arhiv/Metodika_RLR.zip (дата звернення: 16.02.2020).
11. Макарова О. В. Вимірювання людського розвитку в регіонах України: методологічні аспекти та оцінка результатів. *Економіка України*. 2015. № 3 (640). С. 41—53.

12. Макарова О. В., Гладун О. М. Регіональний індекс людського розвитку: причини та напрями удосконалення методики розрахунку. *Статистика України*. 2012. № 1. С. 10—15. URL: [http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1012/1/10-15_1'2012\(56\)_Makarova_Gladun.pdf](http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1012/1/10-15_1'2012(56)_Makarova_Gladun.pdf) (дата звернення: 16.03.2020).
13. Цимбал О. І., Ярош О. М. Актуальні проблеми досягнення гідної зайнятості молоддю України: аналітична записка / Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. Київ, 2015. 25 с.
14. Статистичний збірник «Регіональний людський розвиток». URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_rlr2017_pdf.pdf (дата звернення: 13.02.2020).
15. Горемікіна Ю. В., Калашнікова Т. М. Основні тенденції людського розвитку українських регіонів-лідерів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 692—700. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/131.pdf> (дата звернення: 04.03.2020).

REFERENCES

1. ILO (n.d.). Decent Work Agenda for Ukraine on 2016-2019 years. www.ilo.org Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_470684.pdf [in Ukrainian].
2. Misha, V. (2008). Kadrova polityka na pidpriemstvi: problemy i perspektyvy [Personnel policy at the enterprise: problems and prospects]. *Actual problems of economics*, 6, 165-168 [in Ukrainian].
3. Miga, V. (2012). Asymmetry of the labour market's subjects position. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, 748, 327-331. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2012_748_48 [in Ukrainian].
4. Blyzniuk, V., & Yuryk, Ya. (2018). Asymmetricity in the development of the industrial segment of Ukrainian labor market. *Economy and forecasting*, 4, 65-80. <https://doi.org/10.15407/eip2018.04.065> [in Ukrainian].
5. Ivashchenko, O., & Lobodynska, O. (2013). Gender segregation or gender asymmetry on the labor market: theoretical principles and empirical manifestations of employment in Ukraine. *Ukrainian society*, 1, 43-62 [in Ukrainian].
6. Shubna, O. (2009). Asymetriia rehionalnoi struktury rozmyshchennia trudovykh resursiv Ukrainy [Asymmetry of the regional structure of placement of labor resources of Ukraine]. *Scientific Bulletin of the DSEA*, 2 (8E), 443-449 [in Ukrainian].
7. Szentes, T. (2003). *World Economics 2: The Political Economy of Development Globalisation and System Transformation (The Political Economy of Underdevelopment Revisited)*. Budapest: Akademiai Kiado.
8. Kolot, A. (2011). Asymetrii rozvytku sotsialno-trudovoi sfery: zarubizhnyi dosvid i vitchyzniani realii [Asymmetries of development of social and labor sphere: foreign experience and domestic realities]. *Ukraina: aspekty pratsi - Ukraine: aspects of work*, 8, 3-11 Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2011_8_3 [in Ukrainian].
9. Kolot, A. (2012). Asymetrii rozvytku sotsialno-trudovoi sfery: proiavy, prychny, perydumovy podolannia [Asymmetries of social and labor sphere development: manifestations, causes, prerequisites for overcoming]. *Actual problems of economics*, 6, 205-211 [in Ukrainian].
10. Methods of measuring regional human development (2020). www.idss.org.ua Retrieved from http://www.idss.org.ua/arhiv/Methodika_RLR.zip [in Ukrainian].
11. Makarova, O. (2015). Measurement of the human development in Ukraine's regions: methodological aspects and the evaluation of results. *Economy of Ukraine*, 3, 41-54 [in Ukrainian].
12. Makarova, O., & Hladun, O. (2012). Regional Index of Human Development: Causes and Directions of Improving the Calculation Procedure. *Statistics of the Ukraine*, 1, 10-15.

- [http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1012/1/10-15_1'2012\(56\)_Makarova_Gladun.pdf](http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1012/1/10-15_1'2012(56)_Makarova_Gladun.pdf) [in Ukrainian].
13. Tsybal, O., & Yarosh, O. (2015). *Aktualni problemy dosiahnennia hidnoi zainiatosti moloddu Ukrainy: analitychna zapyska [Actual problems in achieving decent employment for young people: An analytical note]*. Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
 14. State Statistics Service of Ukraine (2020). Statistical collection "Regional Human Development". www.ukrstat.gov.ua Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_rlr2017_pdf.pdf [in Ukrainian].
 15. Horemykina, Yu., & Kalashnikova, T. (2018). Main trends in human development of the Ukrainian leading regions. *Global and National Problems of Economy*, 22, 692-700. Retrieved from: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/131.pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.04.2020

M. V. Otkydach, Chief Economist

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine

01032, Kyiv, Blvd Taras Shevchenko, 60

E-mail: m.otkydach@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7665-7979

ASYMMETRIC OF THE CHARACTERISTICS OF "DECENT WORK" WITHIN THE ASPECTS OF REGIONAL HUMAN DEVELOPMENT

Applying asymmetry coefficients to investigate the "decent work" component in an index model of regional human development is proposed. The author presents the methodology for measuring asymmetry for aspects of human development and calculates asymmetry coefficients for the "decent work" aspect. The article analyzes the manifestations of asymmetry in leading regions and in regions with low subindex rate and gives the graphical representation of asymmetry concerning to the perfectly symmetric situation and the division of regions into groups according to the level of their asymmetry coefficients. The main characteristics that provoke asymmetry in the regions are identified and the nature of their impact on human development is determined. The Matrix form presents the results of the division of regions by the level of decent work development and the degree of asymmetry of the component "decent work". This analysis shows that there is a significant positive relationship between the asymmetry index and the subindex rates of the decent work aspect. At the same time, it is revealed that a low asymmetry is not always accompanied by positive achievements.

The problems of regional peculiarities are actualized today in the context of human development studies. There is a special interest in establishing the sub-index aspects of human development, in particular the decent work. From now on, there is a need for more detailed methodological approaches, as well as a better analysis of the situation, process and to find out the disproportions in the labor markets of Ukrainian regions.

The purpose of the article is to present results of measuring the asymmetry of decent work components in an index model of regional human development. The methods of research are the following: logical analysis, generalization and analogy, statistical data analysis, graphical method, economic and mathematical modeling. The methodological basis of the presented research is the modern studies of human development. The novelty of the paper is the implementation of the new research idea of using asymmetry coefficients to investigate the decent work component within an index model of regional human development.

Keywords: asymmetry, decent work, human development, human development index, subindices.